

ביאורים

הרב פותח את דבריו בפסקה זו בחשיבות הכלל לדון כל אדם לכף זכות. החידוש בדבריו הוא שלעיתים, כאשר אנו שוללים דעה, מחשבה, או שיטה רוחנית אנו עלולים להפסיד גם נקודות טובות הגנוזות בתוך אותם דעות. 'הקטנות' כפי שהרב מכנה בהמשך הפסקה היא העמדה הנפשית שמקורה בפחד וחשש, ולכן אין בה את אורך הרוח לבחון את הדעה בצורה יסודית. כאשר מחפשים ומוצאים מבעד לחזיון השטחי של הדעות השגויות את מקורן הטוב - מעלים את הגורם שהביא לכך שאנשים נמשכו אחרי דעות אלה. למשל: מהי הסיבה המביאה אנשים להתנגד לדת? הסיבה יכולה להיות המחשבה שהדת כופה את דעתה על האדם ואינה מעניקה לו חופש, או שאולי הסיבה היא בגלל שהדמויות הדתיות איתן המתנגד לדת נפגש היו מושחתות ולא מוסריות, או שהדת נתפסת כפרימיטיבית וחשוכה. הצד השווה המאפיין את כל הסיבות הללו הוא שהן סיבות חיוביות! כלומר: שנאת הדת אינה נובעת ממקור מושחת, אלא מדעה שגויה שיסודה ברצון לחיות חיים חופשיים, מוסריים וישרים, מתוקנים, מתקדמים ונאורים. כאשר ההתמודדות עם כל הדעות הללו תהיה מציאת החיוב שבהן ובירור הקליפה שבהן, נוכל להילחם בצורה טובה יותר ברע שקיים בדעות אלה. מלחמה זו תהיה כעת ממוקדת ברע ולא ברע ובטוב גם יחד.

הרחבות

בהירות התורה

אחרי שהתסיסה עוברת, מוצאים המבקרים בכלל הצדדים גם אורות וגם צללים. כתב הרב קוק: "זהו כלל גדול במלחמת הדעות, שכל דעה הבאה לסתור איזה דבר מן התורה, צריכים אנו בתחילה לא דוקא לסתור אותה, כי אם לבנות את ארמון התורה ממעל לה, ובזה הננו מתרוממים על ידה, ובעבור ההתרוממות הזאת הדעות מתגלות, ואחר כך כשאין אנו נלחצים משום דבר, הננו יכולים בלב מלא בטחון להלחם עליה גם כן" [אגרות הראיה א עמ' קסד].

דוגמה לכך היא התמודדותו עם דברי המחקרים על גיל העולם. החוקרים מצאו שהעולם קיים כבר מיליוני שנים, ושבני אנוש היו קיימים מאות אלפי שנים. רבים ראו בכך איום על תורתנו, שסוברת שהעולם נברא לפני ה' אלפים ותשע"ד שנים.

מעניין להתבונן בסדר בו ענה הרב קוק. ראשית, הוא מסביר מדרשים מסוימים באופן שיכולים להתאים עם ההשערות, ומודה במקצת לדברים. לאחר מכן, הוא מסביר שאי אפשר להבין את מעשה בראשית כפשוטו, ואם כן אין שום סתירה בין המדע לבין התורה. רק לבסוף, לאחר שתורצו הקושיות - דחה אותם מכל וכל, בטענה שלמחקרים אין בסיס מוכח והם השערות בלבד [אגרות הראיה א עמ' קה-קן].

עולה מכאן יסוד חינוכי חשוב: אין לשלול מתוך רתיעה. רק לאחר שיש תשובות, שאפשר ליישב בהן את הדעת - ניתן לשלול לגמרי דעה זרה.

שאלות לדיון

האם נכון לדון לכף זכות גם את דעותיהם של רוצחים, גנבים ואנשי מאפיה? הרי זו גם דעה! האם גם במלחמת הדעות שבין היהודים לאנטישמיים ניתן למצוא "צללים" בשני הצדדים?

גם בדעה האחרת יש אור

פי דבריו ישרים וברוח צדק ואמונה טהורה נאמרו. מפל מקום נכון לנו להרחיב את דעתנו, ולדון לכף זכות את כל האדם, גם בדרך רחוקה ונפלאה°.

לעולם לא נכון לשפח, כי בכל מלחמה ממלחמות הדעות, אחרי שהתסיסה עוברת, מוצאים המבקרים בכל הצדדים גם אורות וגם צללים°.

ברוח דעת ויראת ד' נדע שכל עלילות מצעדי גבר וכל הגיוני רוח איש ופעלם בעולם, בחוג גדול או קטן°. הכל ערוך ומסדר° מקורא הדורות מראש, לעזר לשכלול העולם וקצמתו, להזרחת אורו, ולעדווי השוכא°.

ואם שאנחנו מתאמצים ללחם בעד אותם הדברים הקרובים לרוחנו, צריכים אנו שלא להיות מכורים בידי רגשותינו° ולדעת תמיד, שגם לרגשות ההפוכות משלנו יש מקום רחב בעולם, ואלהי הרוחות לכל בשר את הכל עשה יפה בעתו.

ורעיון זה, אף על פי שלא ימנע אותנו מלהלחם על הקדוש האמת והיקר לנו, אבל ימנע אותנו מלפל ברשת הקטנות, הזילותא° והקפדנות, ונהיה תמיד מלאים אמוץ רוח, מנוחת הנפש ובטחון בד' אוהב אמת, אשר לא יעזב את חסידיו לעולם נשקמו.

(אגרות הראיה, אגרת שיד)

גם בדרך רחוקה ונפלאה - גם באופן שלימוד הזכות נראה רחוק מהמציאות. התסיסה - המריבה הקולנית והמחלוקת. המבקרים - האנשים שבאים לבדוק את הדברים על בוריים. אורות וגם צללים - דברים טובים ואמתיים ודברים ריקים. בחוג גדול או קטן - מחשבות או פעולות שנעשות בידי חבורה גדולה או קטנה. הכל ערוך ומסדר - כל התהליכים בעולם מסודרים מאת מסדר הדורות מראש במטרה להעלות את העולם. ולעדווי השוכא - להסיר את החושך. מכורים בידי רגשותינו - שבוים בהסתכלות שלנו, ללא יכולת לקבל תפיסה נוספת. הזילותא - הזלזול.